

Література

1. Анісімова Н. «...Все іще можна зіграти інакше...»: театралізований «світ навиворіт» у поезії Оксани Забужко. *Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського*. Бердянськ. 2014. С. 7–12.
2. Біберова Г. Образ Офелії в ліриці Оксани Забужко : гендерний аспект. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2004. № 9. С. 206–214.
3. Забужко О. Вибрані вірші. Київ : Комора. 2020. 302 с.
4. Забужко О. Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстика 90-х. Київ : Факт, 1999. 340 с.
5. Лавринович Л. Екзистенційний герой в українській та польській постмодерній прозі (Т. Конвіцький, О. Забужко). *Науковий вісник Волинського державного університету. Філологічні науки*. № 6.
6. Токмань Г. Чи знав Євген Плужник, що він екзистенціаліст? *Слово і час*. 1999. №4–5. С. 63–65.

Кифоренко Марія – здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси – українська література кінця ХХ - початку ХХІ ст.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач Крупка В. П.

Вікторія Нікітіна

ПРОВІДНІ МОТИВИ ЛІРИКИ ВАСИЛЯ СЛАПЧУКА

Ім'я Василя Дмитровича Слапчука є одним зі знакових у літературному процесі кінця ХХ – початку ХХІ ст. Він – талановитий прозаїк, поет, схильний до філософського заглиблення й високої самодостатності поетичного слова.

Українські дослідники С. Бирик, С. Єрмоленко, Ф. Жилко, Г. Сюта, З. Шевчук, К. Кусько, Т. Насалевич, К. Писаренко, А. Скачков та ін. займалися дослідженням творчого феномену Василя Слапчука. Низку наукових розвідок присвячено зв'язку біографії з творчістю митця, особливостям віршування поета в контексті еволюції його творчості, темі національної ідентичності тощо.

До сьогодні ґрунтовного комплексного дослідження ліричної спадщини Василя Слапчука у літературознавчій науці немає. Цьому є своє пояснення: широкий діапазон тем і мотивів, метафоричність образів, нестандартність манери письма, різноманітність методів і прийомів тощо. Нас зацікавили мотиви лірики поета, її тематичне розмаїття. Ці напрямки дослідження й зумовили його завдання: з'ясувати чинники, що впливали на формування світогляду В. Слапчука, ознайомитися з критичними матеріалами, присвяченими оцінці творчого доробку поета; окреслити тематику та домінуючі настрої збірок «Німа зозуля», «Як довго ця війна тривала», «Мовчання адресоване мені», «Солом'яна стріха Вітчизни».

Літературознавці сходяться в поглядах, що тема Афганістану є однією з домінуючих у творчості В. Слапчука. Про це каже і сам автор: «Деякі теми доводиться носити з собою, як щось особисте, – для мене це афганська тема, доволі громіздка і незручна, я хотів би звільнитися від неї остаточно, але не уявляю, як це можна зробити без того, щоб не замкнути її в тексті» [9].

Дебютна поетична книжка Слапчука «Як довго ця війна тривала» розпочинається поезією «Після першого бою». Центральний образ – солдат, якого автор іронічно називає «військовим генієм»: *«Сьогодні він убив людину, / сиротив чийсь родину / іще не висохла земля, де він ворожу кров проляв...»* [5, с. 5]. Словосполучення «убив людину» –

це один із найважливіших концептів, утворюючих концептосферу в афганському циклі В. Слапчука. Подія, що позначена усвідомленням: «Убив людину» – поділила життя ліричного героя на до і після. Навколо цього словосполучення формується інтесіональне поле з почуттям вини, потреби спокути і порушенням питань: Хто винен? Герой, знаходячи відповідь, з гнівом вказує на головних винуватців – це «*вожді з ікон*», «*канібали-дикарі*», «*вовкулаки та вампіри*» [2, с. 267].

В. Слапчук часто звертається до образу матері. Його багатозначність передбачає і загальний образ усіх матерів, які віддано чекають своїх синів, і особисте звернення ліричного героя до рідної матері, і дещо сакральний образ матері як уособлення святості. Такий образ можемо простежити, наприклад, у вірші «Молитва на повернення»: «*Жінки, жінки, самі жінки, / над однією – німб, / по нім признаю неньку стареньку. / Вона ж – я знаю – мене впізнає по ярмі. / Амінь*» [6, с. 33]. Поет часто ототожнює образ матері та образ України, а сам образ Вітчизни зливається з образом малої батьківщини – Волині. В одній із поезій В. Слапчук каже: «*Якщо в пісках Афганістану / впаду на землю і не встану, / тоді душа моя полине / в зарослі просіки Волині*» [5, с. 10]. Він абсолютно впевнений: знайти душевний спокій можливо лише на рідній стороні; автор називає рідною навіть «водицю», яку матір набирає з криниці на їх подвір'ї. В. Слапчук майстерно використовує контрасти: *піски Афганістану* порівнюються з *райськими кущами Волині*; це певним чином допомагає поету ідеалізувати рідний край, порівнюючи його з райським кутком. «*Це знов вчуваються мені Вкраїни милої пісні – марення героя Батьківщиною; він мріє про неї, про пісні, яких не чує, тужить за рідною домівкою*» [5, с. 22]. Душею він на Волині, але тілом – в чужій, на підлій війні: «*Мабуть, від неба гори сині. / Та не зрівняється та синь / із синню рідної Волині – / Я того краю рідний син*» [5, с. 26]. Автор немовби ділить небо навпіл: то небо, яке над його рідним краєм – набагато краще і ближче його серцю. Волинь у

поезії В. Слапчука постає перед читачем живою особою, в чій синій очі поет хоче поглянути перед боєм.

«Німа зозуля» та «Як довго ця війна тривала» мають багато філософських роздумів автора про життя, швидкий плин часу, долю. Його хвилює не лише власне «завтра», а й «завтра» його побратимів. В. Слапчук не втрачає надії: *«Ніщо не вічне, все минає. На місце те – нове прийде»* [5, с. 37].

У трикнижжі «Мовчання, адресоване мені» провідними мотивами є почуття любові та суму. Ліричний герой каже: *«...чекаю жайвора, аби приніс її мовчання, / що адресоване мені / від дівчини / котра не любить телефонів»* [7, с. 9]. Герой веде діалог зі своєю коханою, вдаючись до ідеалізації, немов сповідається перед нею, і в першу чергу, самим собою: *«І ти приходиш – нетутешня, / немов з небес або з ікони»* [7, с. 17], *«...ти рятувала цілий світ...»* [7, с. 6]. Лише кількома штрихами-деталлями він пише портрет тієї, що запалила серце чоловіка: *«дівчина з волоссям кольору соломи, гречки та вівса»* [7, с. 38], *«буриштинові очі»* [7, с. 7]. В. Слапчук підкреслює «чистоту» коханої, але подекуди ця «невинність» і «чистота» дівчини переходить у певну прохолоду, збільшуючи відстань між закоханими. Про це він пише стримано, але дуже вражаюче, бо у простій за своєю довершеністю формі криються глибокі почуття. Показовою щодо цього є поезія «На кожен дотик...»: *«На кожен дотик / ти реагуєш, мов їжак, / бо ти і є їжак, / маленький їжачок, / колючками всередину. / На кожен дотик, / ба навіть / на саме бажання дотику»* [7, с. 24].

У «Мовчанні» В. Слапчука цікавлять суперечності й складнощі у взаєминах двох люблячих сердець, вибухи емоцій, які супроводжують кохання. Він намагається проникнути в жіночу психологію, розв'язати проблему взаємин чоловіка та жінки, але в поезії «Вісім» його герой відмовляється від цієї ідеї, вважаючи, що в цьому немає жодного сенсу; незмінним є лише одне: жінка для нього – це цілий Всесвіт, джерело енергії та натхнення для чоловіка, і якщо він коли-небудь розгадає її таємницю – потік впливу

припиниться, що спричинить цілу катастрофу: «...зрозуміти незбагненність жіночої логіки, / спричиняє непередбаченість, / усіх космічних явищ, / котрі якщо і не породжені жінкою, / то принаймні перебувають під її впливом» [7, с. 131]. Але жінка, «безстрашна завойовниця дилеми» [7, с. 131], береже цю таємницю, і Слапчук вкладає в уста свого героя щире захоплення нею: «жінка незбагненністю свого мислення, / оберігає від чоловіка формулу, / краси і дива» [7, с. 132].

У поезії «Солом'яна стріха Вітчизни» лірик згадує українські національні традиції, козацтво; нерідко звучать сатиричні мотиви, репліки: «кохається козак із шаблею, / з люлькою цілується» [8, с. 40]. Дослідниця Н. Колошук вважає, що «Незважаючи на видиму прив'язаність до своєї культури й Батьківщини, ліричний суб'єкт книги здебільшого підкреслює у своїх земляках розмивання почуття національної ідентичності, єдності й солідарності, відчуження від роду й племені» [1, с. 162].

Отже, на основі дослідженого матеріалу можна висновкувати, що провідними мотивами збірки «Солом'яна стріха Вітчизни» є любов до України і свого народу, повага до історичного минулого і традицій, а також козацтва. Автор вдається до сатиричного висміювання вад українців, порушує питання національної самоідентифікації, а також інші, актуальні, на сьогодні проблеми в Україні. Поетичне трикнижжя «Мовчання, адресоване мені» охоплює мотиви кохання, жертвності, доброти, страждання, душевних злетів. Автор намагається розв'язати філософські питання стосунків чоловіка та жінки, любові та ненависті, гармонії та душевної рівноваги.

Література

1. Колошук Н. Міфізація минулого й сучасності в художньому світі Василя Слапчука. *Волинь у житті та творчості письменників*. 2007. С. 159–168.

2. Оляндер Л. Василь Слапчук і Волинський текст. *Волинський текст в українській та польській літературах (XIX–XX ст.)*. Луцьк, 2008.

3. Письменник Василь Слапчук, який воював у Афганістані, зустрівся зі студентами – СУСПІЛЬНЕ | ВОЛИНЬ. Головна – СУСПІЛЬНЕ | ВОЛИНЬ. URL: <https://vo.suspilne.media/news/10653>.

4. «Письменником мене зробила війна», – Василь Слапчук | НСПУ. НСПУ | Національна спілка письменників України. Офіційний сайт. URL: <https://nspu.com.ua/novini/pismennikom-mene-zrobila-vijna-vasil-slapchuk/>

5. Слапчук В. Як довго ця війна тривала. Луцьк : Видавничо-редакц. від. Вол. облас. упр. по пресі, 1991. 128 с.

6. Слапчук В. Німа зозуля. Дрогобич : Вид. фірма «Відродження», 1994. 113 с.

7. Слапчук В. Мовчання адресоване мені. Дрогобич : Вид. фірма «Відродження», 1996. 181 с.

8. Слапчук В. Солом'яна стріха Вітчизни. Луцьк : Вол. обласна друк., 2003. 176 с.

9. «Текст – це і є життя» (інтерв'ю з Василем Слапчуком) URL: <https://supraphon.livejournal.com/2870.html>.

Нікітіна Вікторія – здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси – українська література кінця XX – початку XXI ст.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач Крупка В. П.

Яна Ільченко